ARTHA
(Fortnightly)
Poona 4
Tel. 55627

अर्थ

LICENCED TO POST
WITHOUT
PREPAYMENT
Reg. No. MH. 80. Licence No. 175

वर्ष ३७ पुणे, बुधवार, १५ डिसेंबर, १९७१ अंक २३

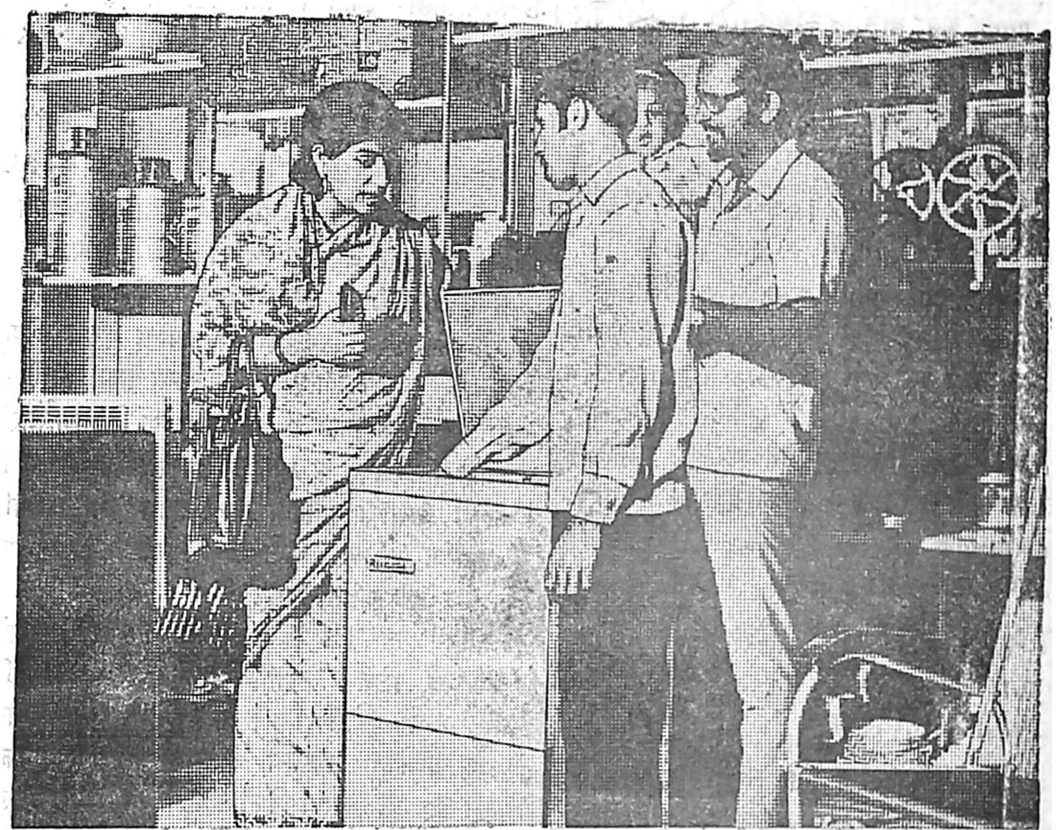

तुमच्या हौसेच्या वस्तु तुम्हांला अशाच वारंवार खरेदी करता याव्यात असे वाटते ना? बँक ऑफ महाराष्ट्रच्या रिकरींग डिपॉझीट मधे नियमित पणें पैसे गुंतवा.

बँक ऑफ महाराष्ट्र
हेड ऑफिस : ११७७ बुधवार पेठ, पुणे २.

दि रत्नाकर बँक लिमिटेड, कोल्हापूर.

गिरगांव-मुंबई येथील शाखेचे थाटाने उद्घाटन

बुधवार ता. २४-११-१९७१ रोजी सकाळी शुभमुहूर्ताने रत्नाकर बँकेच्या गिरगाव-मुंबई येथील शाखेचे उद्घाटन माननीय पद्मभूषण वसंतराव दादा पाटील यांच्या हस्ते प्रख्यात उद्योगपती श्रीमान श्रेयांस प्रसाद जैन यांचे अध्यक्षतेखाली थाटाने पार पडले.

समारंभास प्रख्यात उद्योगपती, सामाजिक कार्यकर्ते, लहान-थोर व्यापारी, वकील, अशा सर्व वर्गातील मुंबई, कोल्हापूर व सांगली विभागातील प्रतिष्ठित मंडळी, त्याचप्रमाणे मुंबईतील महिलाही बहुसंख्येने उपस्थित होत्या.

पद्मश्री श्री. देवचंद शहा, श्रीमती कुसुमबेन मोतीचंद शहा, श्री. धन्यकुमार ठाकूरदास जव्हेरी, श्री. भरतशेठ गुलाबचंद दोशी, वारणा सहकारी साखर कारखान्याचे चेअरमन श्री. तात्यासाहेब कोरे, श्रीमती श्रीमंतीबाई कळंबे, सौ. शालिनीबाई पाटील, जैन सहकारी बँक लि. मुंबईचे मॅनेजिंग डायरेक्टर श्री. जयंतिलाल पारिख, श्री. रतिलाल कस्तुरचंद, श्री. रा. आ. देसाई, श्री. आ. स. राजमाने आणि गिरगांव, ताडदेव, डोंबिवली या विभागांतील कार्यकर्ते यांचा उपस्थितात समावेश होता.

प्रथम बँकेचे चेअरमन आणि चीफ एक्झिक्युटिव्ह ऑफिसर श्री. बी. एन. गरगटे यांनी सर्वांचे हार्दिक स्वागत करून बँकेच्या आजवरच्या कार्याची माहिती दिली.

तदनंतर सांगलीचे अॅडव्होकेट श्री. बापूसाहेब चौधरी, वालचंद हिराचंद उद्योग समूहाचे शेठ रतनचंद हिराचंद, महाराष्ट्र स्टेट को. बँक लि. मुंबईचे मॅनेजिंग डायरेक्टर डॉ. वालचंद चुनीलाल श्रीश्रीमाळ, ध्रांगध्रा केमिकल कंपनीचे श्री वसंतराव नरसिंगपुरिया, प्रिन्सिपॉल अॅक्लेसरिया, धरमपूर लेदर क्लॉथ इंडस्ट्रिज लि. या उद्योगाच्या संचालिका कु. गुणमाला जव्हेरी एम. ए. यांची समयोचित अशी भाषणे झाली.

पद्मभूषण वसंतराव दादा पाटील यांनी "बँकेने १० ते १५ हजार लोकांचा समूह निवडून त्यांच्यामध्ये बँकेच्या कार्याचा प्रसार करावा" हे विशद केले.

समारंभाचे अध्यक्ष माननीय उद्योगपती श्रीमान श्रेयांस प्रसाद जैन यांनी बँकेच्या आजवरच्या कार्याचा गौरव केला आणि बँकेस सुयश चिंतिले. बँक ही संस्था सर्व जनतेच्या विकासाला पोषक अशी हवी; हे तिचे जनमानसातील कार्य आहे असे निवेदन केले.

शेवटी मुंबई शाखेचे मॅनेजर श्री. एल. एन. शहा यांनी सर्वांचे आभार मानले आणि हा गोड समारंभ संपला.

२४०० सहकारी संस्थांपैकी फक्त १५० च्या निवडणुका जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नियंत्रणाखाली होणार

राज्यपालांचा वटहुकूम

महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६० च्या ७३ जी कलमाने निर्देश केलेल्या २४०० सहकारी संस्थांपैकी फक्त १५० विशिष्ट महत्त्वाच्या संस्थांच्याच निवडणुका जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नियंत्रणाखाली घेण्यात याव्यात असा आदेश देणारा वटहुकूम महाराष्ट्राचे राज्यपाल श्री. अलियावर जंग यांनी २९ नोव्हेंबर, १९७१ रोजी काढला आहे.

राज्यातील जिल्ह्यांमधील जिल्हाधिकारी व त्यांचे कर्मचारी महाराष्ट्र विधिमंडळाच्या येत्या सार्वत्रिक निवडणुकीच्या व्यवस्थेत पूर्णपणे गुंतणार असल्याने व सध्या देशात असलेली आणीबाणीसदृश अशी महत्त्वाची कामे पार पाडीत असल्याने ठराविक कालावधित सर्व व्यवस्था करणे व अशा प्रकारच्या विशिष्ट संस्थांच्या निवडणुका घेणे त्यांना शक्य होणार नाही. म्हणून ७३ जी कलमात निर्देश केलेल्या फक्त काही महत्त्वाच्या संस्थांच्या निवडणुका जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नियंत्रणाखाली घेण्यात याव्यात व उपरोक्त कलमातील उरलेल्या संस्थांच्या निवडणुका सहकारी संस्थांनी पूर्वीप्रमाणेच स्वतःच त्या अधिनियमातील सर्वसाधारण तरतुदी व त्यानंतरचे नियम व उपनियम यानुसार घ्याव्यात असे शासनाला वाटले.

त्यानुसार खाली दिलेल्या महत्त्वाच्या वर्गातील संस्थांच्याच निवडणुका फक्त जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नियंत्रणाखाली घेण्यात येतील. हे वर्ग पुढील प्रमाणे आहेत. शिखर सहकारी संस्था, जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका, प्राथमिक भूविकास बँका, जिल्हा सहकारी खरेदी-विक्री संघटना, सहकारी साखरकारखाने व सहकारी सूत गिरण्या.

चीनशी व्यापार सुरू होण्याची शक्यता

१९६२ साली भारतावर चीनने आक्रमण केल्यानंतर उभय देशांतील संबंध दुरावून परस्परांचे व्यापारी संबंधही तोडून टाकण्यात आले होते. आता बऱ्याच वर्षांनंतर भारत चीनशी व्यापार करण्याची द्वारे पुन्हा उघडण्याची चिन्हे दिसत आहेत. चीनमधील कँटन ह्या शहरात भरविण्यात येणाऱ्या व्यापारी प्रदर्शनात भाग घेण्यासाठी चीनकडून भारताला आमंत्रण आले आहे. भारताने आमंत्रण स्वीकारले आहे. पुढील वर्षी दिल्लीला आशिआई व्यापारी प्रदर्शन भरणार आहे. त्या प्रदर्शनात भाग घेण्यासाठी भारताने चीनला आमंत्रण दिले असून त्याचा स्वीकार करून चीन प्रदर्शनात मोठ्या प्रमाणावर भाग घेईल असा अंदाज करण्यात येत आहे. दोन्ही देशांत भरणाऱ्या प्रदर्शनात परस्परांनी भाग घेतल्यास व्यापारी संबंध पुन्हा प्रस्थापित करण्यास मदत होईल असा निरीक्षकांचा अंदाज आहे.

☆ अर्थ ☆

बुधवार, १५ डिसेंबर, १९७१

संस्थापक :
प्रा. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

"अर्थ एव प्रधानः" इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संरक्षणविषयक उत्पादनाच्या बाबतींतील स्वयंपूर्णता

परदेशांच्या आक्रमणापासून देशाचे संरक्षण करण्यासाठी सर्वच देशांना संरक्षणविषयक उत्पादनाच्या बाबतीत स्वयंपूर्ण असावे लागते. निदान तसा प्रयत्न तरी एकसारखा करीत राहावे लागते. बड्या देशांचा राजकीय पसारा जगभर पसरलेला असल्याने त्यांची स्वयंपूर्णतेची कल्पना अर्थातच विशाल असते. १९६२ साली चीनशी झालेल्या युद्धातील अनुभव लक्षात घेऊन भारताने संरक्षणविषयक उत्पादनाच्या बाबतीत स्वावलंबी बनण्याचे धोरण स्वीकारले आणि ते नेटाने पुढे रेटले. आता ह्या धोरणाची फळे पदरात पडू लागली आहेत. संरक्षणविषयक उत्पादनात आधुनिकता आणण्यात आली आहे आणि त्यासाठी लागणारा मूलगामी औद्योगिक पाया भक्कमपणे घालण्यात आला आहे. आता भारत छोट्या हत्यारांच्या बाबतीत स्वयंपूर्ण झाला असून मध्यम प्रतीच्या हत्यारांच्या बाबतीतही बऱ्याच प्रमाणात आपल्या पायावर उभा राहिला आहे. अवजड व भारी सामग्रीबाबत प्रगती होत आहे. पण ह्या बाबतीत अद्याप सुधारणा होणे जरुरीचे आहे. देशात लष्करी सामग्री बनविणारे एकूण २८ कारखाने आहेत. ह्या कारखान्यांतून सुमारे सवा लाख कामगार काम करीत असतात. कारखान्यांतून तयार होणाऱ्या सामग्रीत देशी बनावटीचे साहित्य वाढत्या प्रमाणात वापरण्यात येत आहे. त्याचबरोबर उत्पादनाचा खर्च कमी करण्यातही यश मिळत आहे. परदेशी नमुन्याप्रमाणे बनविलेली काही हत्यारे सुधारून अधिक परिणामकारक करण्यात आली आहेत. अलीकडेच काही पत्रकारांनी कारखान्यांचा दौरा केला असता एकजण विनोदाने म्हणाला की कारखाने पाकिस्तानातील युद्धखोर अधिकाऱ्यांना दाखविले तर त्यांची भडकलेली डोकी थंड होतील. अर्थात, युद्ध सुरू होण्यापूर्वीची ही हकीकत आहे.

एअर इंडिआला ५ कोटी रुपयांचा तोटा येणार

एअर इंडिआ कॉर्पोरेशनने आपल्या खर्चात ३ कोटी रुपयांची काटछाट करण्याचे ठरविले आहे आणि तरीही त्याला चालू आर्थिक वर्षात मोठा तोटा येणार आहे. तोट्याचे प्रमाण इतके मोठे आहे की १९७२–७३ आणि कदाचित त्या पुढील वर्षीही तोट्यालाच तोंड द्यावे लागण्याचा संभव आहे. आत्ताच्या अंदाजाप्रमाणे १९७१–७२ साली ४ ते ५ कोटी रुपये तोटा येईल; पण भारत-पाकिस्तान ह्यांच्यात युद्ध भडकल्यामुळे तोट आणखीही वाढण्याची शक्यता आहे. गेली १८ वर्षे एअर इंडिआ नफ्यात चाललेली आहे. परंतु नफ्याच्या प्रमाणात गेली काही वर्षे घट होत चालली आहे. कॉर्पोरेशनला १९६७–६८ साली सर्वांत अधिक म्हणजे ५४३ लाख रुपये नफा झाला. त्यापुढील वर्षी ४८२ लाख रुपये नफा झाला आणि १९६९–७० साली तो आणखी कमी होऊन ४३० लाख रुपयांवर आला. १९७०–७१ साली ४५८ लाख रुपये नफा झाला. चालू आर्थिक वर्षात तोटा होण्याची अनेक कारणे आहेत. बांगला देशातील आणीबाणीची परिस्थिती, भारतात पटकीच्या रोगाचा उद्भव झाल्याच्या परदेशीय वृत्तपत्रांत प्रसिद्ध झालेल्या वार्ता, पाकिस्तानच्या प्रदेशावरून उड्डाण करण्यावर घालण्यात आलेले निर्बंध आणि भारताच्या सरहद्दीवर उत्पन्न झालेली तंग परिस्थिती इत्यादी कारणे सांगण्यात येतात. त्याचप्रमाणे विमानप्रवासावर सरकारने बसविलेल्या १० टक्के कराचाही परिणाम होऊन प्रवाशांच्या संख्येत घट झालेली आहे. अशा परिस्थितीत वाहतुकीसाठी घेण्यात यावयाच्या आणखी नव्या विमानांचे करार कितपत पाळता येतील ह्यासंबंधी काहीसे अनिश्चित वातावरण निर्माण झाले आहे.

जगातील सर्वत्र विमान कंपन्या अडचणीत

कॉर्पोरेशनच्या उत्पादनात तर घट झालीच आहे परंतु त्याचबरोबर खर्चात मात्र २५ टक्के वाढ झाली आहे. नोकरांच्या पगारात अलीकडेच वाढ करण्यात आली आहे. खर्चाच्या प्रमाणात अनेक प्रकारांनी वाढ झाली आहे आणि त्यातच ७४७ बोइंग जेट विमान वापरण्याची भर पडली आहे. परिणामी उत्पन्नात घट आणि खर्चात वाढ अशी विचित्र परिस्थिती उत्पन्न झाली आहे. १९६९–७० साली एअर इंडिआने ४ लाख, ३ हजार प्रवाशांची ने-आण केली होती. गेल्या वर्षी त्यापेक्षा अधिक ८४ हजार प्रवासी वाहून नेण्यात आले. त्याच वर्षी परदेशी हुंडणावळीची बचतही अधिक करण्यात आली. १९६९–७० साली ९८० लाख रुपयांचे परदेशीय चलन वाचविण्यात आले होते. गेल्या वर्षी १३१६ लाख रुपयांचे परदेशीय चलन वाचविण्यात आले. एअर इंडिआ प्रतिकूल परिस्थितीत काम करीत होती. तरीही १९६९–७० साली वाढीची जी गती होती त्यापेक्षा गेल्या वर्षी ७·२ टक्क्यांनी अधिक वाढ झाली. एअर-

लाइन्सचे अध्यक्ष श्री. जे. आर. डी. टाटा वार्ताहरांशी बोलताना म्हणाले, की सध्या जगातील सर्वच विमान कंपन्यांना अडचणीचे दिवस आले आहेत. त्यांच्यापुढे फार मोठे संकट उभे ठाकलेले आहे. त्याला अनेक कारणे आहेत. काही महत्त्वाची व गौण असली तरी एक जबरदस्त कारण म्हणजे अमेरिकेच्या अर्थव्यवस्थेत आलेली विलक्षण मंदी. ह्या मंदीच्या तडाख्यातून अमेरिकेतील इतर उद्योगधंद्याप्रमाणे विमान कंपन्याही सुटलेल्या नाहीत पॅनअॅम आणि टी डब्ल्यू ए सारख्या प्रचंड कंपन्यांनाही गेल्या वर्षी तोटा सोसावा लागला आहे. चालू वर्षातही ह्या परिस्थितील अनुकूल फरक होण्याची चिन्हे दिसत नाहीत. जगातील सर्व बड्या विमान कंपन्या चालू वर्षी तोट्यात चालणार असे दिसते.

मर्यादेसाठी क्षेत्रफळाऐवजी उत्पादनाची कसोटी

महाराष्ट्रात सध्या जमिनीवरील मालकी हक्काला मर्यादा घालण्याच्या प्रश्नावर जोराचा वाद चालू आहे. त्या निमित्ताने सर्वच मालमत्तेवर मर्यादा घालण्याचेही सुचविण्यात येत आहे. एका काळी संघटना काँग्रेसचे खासदार असलेले श्री. एन. पी. सी. नायडू ह्यांनी ह्या बाबतीत वेगळी भूमिका घेतली आहे. त्यांनी असे सुचविले आहे की जमिनीच्या मालकी हक्काला मर्यादा घालताना सध्या केवळ तिच्या विस्ताराचा म्हणजेच क्षेत्रफळाचा विचार करण्यात येतो. त्याऐवजी जमिनीपासून मिळणाऱ्या उत्पादनाचा विचार करून मर्यादा ठरविण्यात यावी. ही कसोटी लोकसभेला मान्य होण्यास हरकत नाही. कारण, त्यामुळे सर्व देशभर जमिनीच्या मालकीवर मर्यादा घालण्यासाठी एकच कसोटी ठेवल्यासारखे होईल. मालमत्तेच्या मालकी हक्कावरील मर्यादा फक्त शहरी मालमत्तेला लागू असू नये. शेतीच्या मालमत्तेलाही ती लागू करण्यात आली पाहिजे. त्याचप्रमाणे मोठ्या पगारदारांच्या उत्पन्नालाही ती लागू करण्यात आली पाहिजे सध्या सरकारी सनदी नोकर आणि उद्योगधंद्यांतील बडे अधिकारी ह्यांना मोठे पगार मिळतात, व त्याशिवाय इतर सवलतीही त्यांना देण्यात येतात. तेव्हा त्यांच्या उत्पन्नावरही जास्तीत जास्त किती उत्पन्न असावे ते ठरवून देणारी मर्यादा घालण्यात आली पाहिजे. थोडक्यात म्हणजे मालमत्तेवरील हक्कांसंबंधी मर्यादा घालताना धनाच्या मूलभूत स्वरूपाची दखल घेण्यात आली पाहिजे. ह्या प्रश्नाकडे समाजवादी दृष्टिकोनातून पाहण्यात आले पाहिजे आणि धनाचे केंद्रीकरण न होऊ देण्यासाठी उपाय योजण्यात आले पाहिजेत. व्यक्तीच्या अगर कुटुंबाच्या एकूण उत्पन्नाला मर्यादा घालून देणे हाच एक सर्वोत्तम उपाय अमलात आणण्यात आला पाहिजे.

वेंकटेश्वराच्या उत्पन्नाचा सामाजिक हितावर खर्च

तिरुपती ह्या विख्यात देवस्थानातील श्री वेंकटेश्वराच्या मूर्तीच्या डाव्या हातात घालण्याचे दागिने करण्यासाठी ८ लाख रुपयांचे हिरे खरेदी करण्यात येणार आहेत. तिरुमलाय तिरुपती देवस्थान ट्रस्टच्या बोर्डातर्फे मुंबईत ही खरेदी करण्यासाठी अधिकारी आले होते. मूर्तीसाठी लागणाऱ्या दागिन्यांसाठी बोर्ड एकूण १६ लाख रुपयांचे हिरे खरेदी करणार आहे. हिरेजडित दागिने तयार करण्यासाठी लागणाऱ्या सोन्याची देवस्थानला मुळीच वाण नाही. देवस्थानजवळ भरपूर सोने असल्याने नव्याने सोने घेण्याची अर्थातच गरज नाही. तिरुपती हे भारतामधील एक महशूर यात्रेचे ठिकाण असून भक्तगणांकडून तेथील देवस्थानला प्रचंड उत्पन्न दरसाल मिळत असते. ह्या उत्पन्नापैकी बराच मोठा भाग सामाजिक हिताच्या बाबींवर खर्च करण्यात येत असतो. देवस्थानच्या ह्या क्षेत्रातील कार्याची माहिती देतांना बोर्डाच्या अधिकाऱ्यांनी असे सांगितले की देवस्थानचे सरासरी वार्षिक उत्पन्न ६ कोटी रुपयांच्या जवळपास आहे. त्यापैकी सुमारे दीड कोटी रुपये शैक्षणिक कामासाठी खर्च करण्यात येतात, ८० लाख रुपये आरोग्यविषयक योजनांवर खर्च केले जातात आणि २५ लाख रुपये जुन्या देवळांची डागडुजी करण्यावर अगर देशात ठिकठिकाणी नवी देवळे बांधण्यावर खर्च करण्यात येतात. सध्या उत्तर भारतात ऋषीकेश ह्या ठिकाणी दोन देवळे बांधण्याचे काम चालू आहे. बद्रिनाथ ह्या पवित्र स्थळी एक अतिथिगृह बांधण्यात येत आहे. यासाठी ४ लाख रुपये खर्च येणार आहे. तिरुपतीला येणाऱ्या यात्रेकरूंची सोय व्हावी म्हणून तेथे विमानतळ बांधण्यात येत आहे. त्याशिवाय यात्रेकरूंसाठी ४०० झोपड्याही बांधण्यात येत आहेत.

बांगला देश : नवे स्वतंत्र राष्ट्र

पाकिस्तानच्या अर्थकारणावर परिणाम

बांगला देशाची लोकसंख्या ७·५ कोटी असून त्याचे क्षेत्रफळ १,४३,००० चौ. किमी. आहे. लोकसंख्येच्या दृष्टीने जगातील सर्व राष्ट्रात बांगला देशाचा आठवा क्रमांक लागतो.

बांगला देश शेतीप्रधान आहे. ८०% पेक्षा जास्त लोकसंख्येचे जीवन शेतीवर प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे अवलंबून आहे. तांदूळ आणि ताग ही मुख्य पिके आहेत. चहाची लागवड मुख्यत: सिल्हेटमध्ये होते. तागाच्या निर्गतीमुळे दरसाल सुमारे १४० कोटी रुपयांच्या परदेशी चलनाची कमाई होते. बांगला देशाचे वार्षिक बजेट १८० कोटी रु. उत्पन्नाचे आहे.

पाकिस्तानच्या निर्गतीपैकी ४८% निर्गत बांगला देशमधून होत होती. बांगला देश स्वतंत्र झाल्यामुळे पाकिस्तानचा वार्षिक महसूल ३७० कोटी रु. नी कमी होईल. पाकिस्तानने वार्षिक २६० कोटी रु. ची हुकमी बाजारपेठही गमाविली आहे.

सध्याच्या प्रमाणावर लष्करी खर्च करण्यासाठी पाकिस्तानला आपल्या एकूण उत्पन्नाच्या ७०% भाग उपयोगात आणावा लागेल, किंवा विकास योजना स्थगित कराव्या लागतील. दरमाणशी उत्पन्नात घट होईल; कारण लोकसंख्येच्या वाढीची गती कायमच राहील.

लघुउद्योगांचे अभिनव प्रदर्शन

पुण्याच्या परिसरातील छोटे-मोठे कारखानदार, त्यांची गिऱ्हाइके व नागरिक आणि भांडवल पुरविणारी बँक ह्या सर्वांत सुसूत्र फलदायी सहकार्य घडवून आणण्यासाठी महाराष्ट्र बँकेने केलेला उपक्रम

(२५, २६ व २७ डिसेंबर, १९७१)

बँकेचे मुख्य कार्यालय

महाराष्ट्र बँकेच्या उद्दिष्टाची सफलता

आत्मविश्वासी आणि निपुण परंतु गरजू छोट्या व्यापार-उद्योगांना उत्तेजन

" महाराष्ट्रात तर अर्थ योगाचे महत्त्व विशेष आहे. गेल्या दोन पिढ्या महाराष्ट्रीयांनी हिंदुस्थानच्या सार्वजनिक चळवळीत पुढाकार घेऊन हिंदी संस्कृती व प्रगती ह्यांस नवीन वळण लावण्याचा मान मिळविला आहे. पण महाराष्ट्रीयांनी आर्थिक दुर्बलतेचे आपणात असलेले वैगुण्य काढून टाकले पाहिजे. दीर्घोद्योग आणि योग्य संघटना ह्यांच्या साहाय्याने अर्थयोग त्यांनी अंगी बाणला पाहिजे. आजच्या परिस्थितीत आर्थिक व्यवहारातील नैपुण्याची जरूर जास्तच आहे, ही गोष्ट सर्वमान्य झालेली आहे.

औद्योगिक उत्साहाची एक मोठी लाट महाराष्ट्रावर कित्येक वर्षांमागे येऊन गेली, त्याची पुनरावृत्ती गेल्या पिढीत होऊन थोडे बहुत भरीव कामही झाले. अगदी अलीकडील प्रगती तर विशेष उत्तेजनकारक आहे. नवीन उद्योग काढून ते धडाडीने व चिकाटीने चालविण्यात कित्येक महाराष्ट्रीयांनी संपादिलेले यश आता सामान्य जनतेसही परिचित आहे. लोकांमध्ये आत्मविश्वास व परपस्परविश्वासही वाढत आहेत.

" अशा नव्या प्रयत्नास भांडवलपुरवठा करून औद्योगिक नैपुण्य आणि दीर्घोद्योग ह्यांच्या वाढीस हातभार लावण्याचे महत्त्वाचे कार्य महाराष्ट्र बँक करीत आहे. राष्ट्रीय उद्योगधंद्यास हेतुपूर्वक उत्तेजन देण्याचे काम वास्तविक सरकारचे आहे, पण इंग्लंडमधील कोत्या बुद्धीचे स्वार्थसाधु कारखानदार आणि व्यापारी हिंदुस्थान सरकारावर निर्बंध घालू पाहात आहेत. अशा वेळी आपले औद्योगिक उपक्रम आर्थिक साहाय्यावाचून खुरटणार नाहीत, ह्याची काळजी आपणच घेतली पाहिजे. आत्मविश्वासाने प्रेरित असलेल्या, निपुण व्यापार-उद्योगवाल्यांनी महाराष्ट्र बँकेच्या आर्थिक आधाराची अपेक्षा बाळगण्यास हरकत नाही. बँकेच्या भागधारकांच्या आणि ठेवीदारांच्या वाजवी हितास जपून महाराष्ट्रीय व्यापार-उद्योगधंद्यास जास्तीत जास्त प्रोत्साहन देणे हे आपल्या बँकेचे धोरण राहील. "

प्रा. वा. गो. काळे
दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि. चे संस्थापक-चेअरमन,
ह्यांनी बँकेच्या स्थापनाप्रसंगी केलेले निवेदन

बँक आणि छोटे-मोठे कारखानदार

संपर्क साधण्याचा महाराष्ट्र बँकेचा अभिनव उपक्रम

पुणे शहरातील आणि त्याचप्रमाणे आजूबाजूच्या लघुउद्योगांनी तयार केलेल्या विविध वस्तूंचे प्रदर्शन महाराष्ट्र बँक आयोजित करीत आहे. महाराष्ट्र बँकेच्या मार्गदर्शनाखाली आणि बँकेने साहाय्य केलेल्या कारखानदारांच्या उत्पादनांचे हे प्रदर्शन आहे.

महाराष्ट्र बँक अगदी स्थापनेपासूनच लघुउद्योगांच्या वाढीस हातभार लावीत आली आहे. लघुउद्योग करणाऱ्या कारखानदारांशी जास्तीत जास्त संपर्क ठेवण्याची बँकेची परंपरा आहे, तिचीच प्रस्तुत प्रदर्शनाचा उपक्रम परिणती आहे. आपल्या अडचणी बँकेला समजावून सांगण्यास त्यामुळे त्यांना चांगली संधी मिळणार आहे; ह्या विभागातील लघुउद्योगांच्या विस्ताराच्या बाबतीतील बँकेची भूमिका त्यांना तपशीलवार समजावून सांगण्यास बँकेलाही संधी मिळणार आहे. लघुउद्योग करणारे त्याचप्रमाणे मोठे कारखानदार आणि त्या दोघांचीही अंतिम गिऱ्हाइके ह्या सर्वांना एकत्र आणण्यास ह्या प्रदर्शनाचा उत्कृष्ट उपयोग होणार आहे. आपल्या अर्थव्यवस्थेमधील लघुउद्योगांच्या महत्त्वपूर्ण स्थानाची भरपूर प्रसिद्धी होत असली तरी ते आपली विविध उत्पादने निर्गत करण्यासाठी करीत असलेले प्रयत्न नजरेस आणण्याचे कार्य केले जात नाही, असे आढळते. लघुउद्योग क्षेत्रातील, बँकेने भांडवल पुरविलेले कारखानदार निर्गतीसाठी करीत असलेले प्रयत्न ह्या प्रदर्शनाच्याद्वारा प्रकाशात आणण्याचा बँकेचा हेतू आहे.

ह्या प्रसंगी बँक एक स्मरणिका प्रसिद्ध करीत आहे. नेहमीच्या स्मरणिकांपेक्षा तिचे स्वरूप वेगळे राहील. विद्यमान आणि भावी लघुउद्योगवाल्यांना मार्गदर्शक ठरणारी माहिती त्यात दिली आहे, त्यामुळे संदर्भपुस्तिका म्हणून त्या स्मरणिकेचा त्यांना उपयोग होईल. कर्जपुरवठा करणाऱ्या विविध संस्थांकडून भांडवलाची मागणी करणाऱ्या उद्योगवाल्यांना, त्या संस्थास काय काय माहिती पुरवावी लागते ह्याची नीटशी आणि पुरेशी कल्पना बहुधा नसते. ही गरज भागविण्यासाठी ह्या स्मरणिकेत भरपूर तपशील देण्यात आला आहे.

पुण्यातील व पुण्याच्या परिसरातील लघुउद्योग आणि बँक ऑफ महाराष्ट्र ह्यांच्यामध्ये निकटचे संबंध प्रस्थापित झालेले आहेत. बँक आणि सहायित कारखानदार ह्यांच्यामधील परस्पर विश्वासावर हे नाते आधारित आहे. ह्या विश्वासाची एकदा अनुभवजन्य प्रचीती आली म्हणजे त्या विश्वासाला अधिक भक्कम पाया प्राप्त होतो आणि बँक तारणापेक्षा उद्दिष्टांकडे अधिक लक्ष पुरवू शकते. त्यामुळे कारखानदारांच्या उपक्रमास अधिक प्रमाणात आणि सुलभतेने साहाय्य मिळू शकते. आपल्या देशात कौशल्य आणि उपक्रमशीलता ह्यांची वाण नाही. अशांना आर्थिक मदत करण्यास राष्ट्रीयीकृत बँका प्रयत्नशील आहेत, त्यात महाराष्ट्र बँक प्रथमपासूनच अग्रेसर आहे; त्यासाठीच तिचा जन्म झालेला आहे.

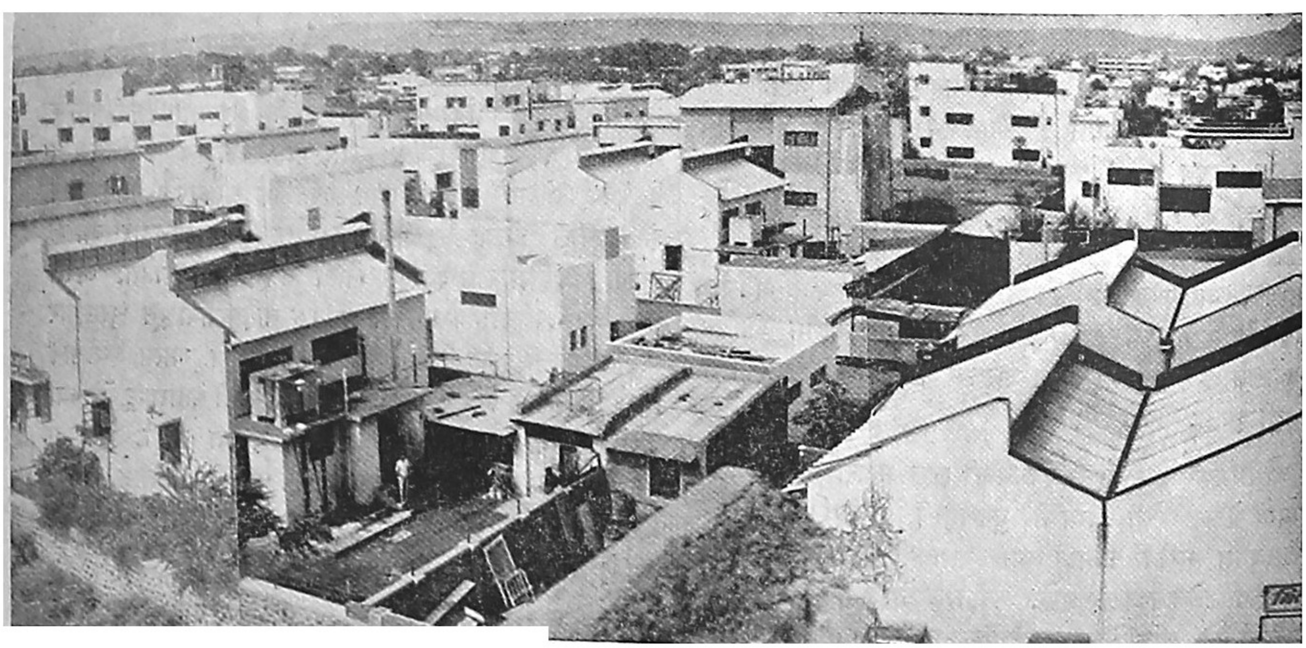

महाराष्ट्र बँकेच्या आर्थिक साहाय्याने उभारलेली गुलटेकडी औद्योगिक वसाहत

लघुउद्योगांना समृद्ध करा आणि स्वतःही समृद्ध व्हा

लघुउद्योग करणाऱ्या तंत्रज्ञाजवळ भांडवल फारच थोडे असते. स्वतःचे, नातेवाइकांचे, आणि मित्रांचे जमतील ते पैसे गोळा करून तो उद्योगास लागतो. परंतु, नातेवाईक आणि मित्र ह्यांची धोका पतकरण्याची साहजिकच तयारी नसते. स्वतःची सुरक्षितता आणि कार्यक्षमता अबाधित ठेवून छोट्या कारखानदारांना शक्य ते साहाय्य करण्याचे कार्य कर्ज देणाऱ्या तज्ज्ञ संस्था मोठ्या प्रमाणावर करू शकतात.

एकमेका साह्याय्य करू अवघे धरू सुपंथ

सामान्य नागरिकाला स्वतःचे पैसे सुरक्षितपणे गुंतवावयाचे असतात आणि त्यावर त्याला योग्य व्याज हवे असते. त्याने आपली बचत बँकेकडे सुपूर्द केली, म्हणजे त्याच्या ठेवीतून बँक योग्य प्रमाणात छोट्या कारखानदारांना, त्यांच्या पात्रतेची खात्री करून घेऊन, कर्जपुरवठा करतात. अशा रीतीने, ठेवीदारांचे स्वतःचे हित साधले जाऊन छोट्या कारखानदारांच्या हितसंवर्धनास हातभार लागतो. राष्ट्रीयीकृत बँकांकडील सर्वच ठेवीस सरकारी पाठिंबा असल्यामुळे ठेवींच्या गुंतवणीबाबत ठेवीदारांना निर्धास्त राहता येते. आपल्या पैशामुळे लायक आणि होतकरू कारखानदारांना आर्थिक साहाय्य होऊन ते त्यांना आणि देशाला समृद्ध करण्यास चालना देतात.

सुशिक्षितांचा बेकारीचा प्रश्न सुटण्यास छोट्या कारखानदारीमुळे मोलाची मदत होते. हजारो सुशिक्षित तज्ज्ञांच्या कर्तबगारीमुळे लक्षावधी लोकांना स्वाभिमानाने राहाणे शक्य होते. स्वतःच्या ठेवीतून निर्माण होणारी वस्तुरूप संपत्ती आणि स्वाभिमानी स्वावलंबी पिढी पाहून "एकमेका साहाय्य करू, अवघे धरू सुपंथ" ह्याची प्रचीती आल्याविना राहणार नाही.

चारित्र्य, उद्दिष्ट आणि कार्यक्षमता हेच खरे तारण

कारखान्याची जागा, इमारत, कच्चा माल, पक्का माल, ह्यांपेक्षा खरे तारण कारखानदार ही व्यक्ती होय. त्याचे व्यवहार-कौशल्य, उत्पादन-नैपुण्य, विश्वासार्हता, ही अदृश्य तारणेच अखेर उपयोगी पडतात. बँकांनी दिलेल्या कर्जाच्या परतफेडी-इतकेच, नव्हे त्यापेक्षाही अधिक, महत्त्व त्यांच्या कर्जाच्या उत्पादक विनियोगाचे आहे. ह्या बाबतीत कारखानदाराने बँकेचा विश्वास संपादन केला म्हणजे बँकही आपला हात सैल सोडण्यास आपोआप तयार होते. तारणापेक्षा चारित्र्य, उद्दिष्ट आणि कार्यक्षमता ही अधिक प्रभावी ठरतात. लघुउद्योगांत गुंतलेल्या बहुसंख्य कारखानदारांनी महाराष्ट्र बँकेच्या कर्ज-पुरवठ्याने केलेली प्रगती त्यांना स्वतःला आणि बँकेलाही भूषणावह आहे. ठेवीदार, बँक आणि कर्जदार ह्यांच्या एकमेकां-वरील विश्वासानेच लघुउद्योगांचे जाळे पसरून त्यामुळे रोजगार निर्माण होऊन समाजाची आर्थिक उन्नती होणार आहे. आर्थिक उन्नतीवर सामाजिक, शैक्षणिक व सांस्कृतिक उत्कर्ष अवलंबून आहे.

महाराष्ट्र बँकेचे कस्टोडिअन श्री. चिं. वि. जोग लघुउद्योगाच्या कारखान्याच्या उद्घाटन प्रसंगी भाषण करीत आहेत

बँक–कारखानदार हितकारक भागीदारी

पर्णबीज ह्या नावाचे एक झाड असते. त्याच्या प्रत्येक पानाला मुळे फुटून त्यातून पुनः नवी पर्णबीजाची झाडे निर्माण होतात. लघुउद्योगांचे तसेच आहे. ते वाढत गेले की त्यांच्या अनुषंगाने इतरही लहान लघुउद्योग निर्माण होतात आणि अशा रीतीने लहानातून प्रचंड कार्य होऊन समाजाला आर्थिक 'जीवन' मिळत राहते. लघुउद्योगांतील गुंतवणुकीच्या यशाचे मोजमाप त्यावर सुटणाऱ्या व्याजावरून करावयाचे नसून, कर्ज दिलेल्या कारखानदारांनी केलेल्या किफायतशीर उत्पादनवाढीवरून, त्यांच्या निर्यातीवरून, त्यांच्या उत्पादनामुळे लष्करी संरक्षणास लागणाऱ्या मौलिक हातभारावरून करावयाचे असते. बँक आणि छोटे कारखानदार ह्यांची ही राष्ट्रीय हिताची भागीदारी अधिकाधिक फलदायी होवो.

महाराष्ट्र बँकेची कामगिरी
(सप्टेंबर, १९७१ अखेर)

कर्ज दिलेल्या छोट्या कारखान्यांची एकूण संख्या	५,०५४
मंजूर केलेले कर्ज (लक्ष रु.)	२११८·६८
२४-९-७१ रोजी येणे कर्ज (लक्ष रु.)	१५७६·९७

पुणे विभाग

कर्ज दिलेल्या छोट्या कारखान्यांची संख्या	१,४४८
त्यांना दिलेले एकूण कर्ज (लक्ष रु.)	५५१·५६

पुण्यातील लघुउद्योगांचे प्रदर्शन

छोटे-मोठे कारखानदार, त्यांची गिऱ्हाइके व नागरिक ह्यांस एकत्र आणणारा महाराष्ट्र बँकेचा अभिनव उपक्रम

बँक ऑफ महाराष्ट्रातर्फे पुणे येथील स. प. महाविद्यालयाच्या स्टुडंटस हॉलमध्ये पुण्यातील व आजूबाजूच्या छोट्या उद्योगधंद्यांनी तयार केलेल्या वस्तूंचे एक प्रदर्शन ता. २५ डिसेंबर १९७१ ला भरत आहे. बँकेने ज्या छोट्या उद्योगांस कर्जरूपाने साहाय्य केले आहे असे सुमारे २०० छोटे कारखाने त्यांनी तयार केलेल्या वस्तू या प्रदर्शनामध्ये मांडीत आहेत. प्रदर्शनाचे उद्घाटन महाराष्ट्र राज्याचे उद्योगमंत्री श्री. राजारामबापू पाटील यांच्या शुभहस्ते होत असून ते तीन दिवस खुले राहील. प्रदर्शनाच्या दुसऱ्या दिवशी पुण्यातील छोट्या कारखानदारांचा एक मेळावा भरविण्यात येणार आहे. त्यामध्ये छोट्या उद्योगधंद्यांच्या अडीअडचणींचा विचार करण्यात येईल.

आयात होणाऱ्या वस्तूंच्या उत्पादनास चालना

छोट्या कारखानदारांच्या प्रगतीची, त्यांच्या उत्पादनाची व त्यासाठी महाराष्ट्र बँकेने त्यांना केलेल्या साहाय्याची जनतेस ओळख व्हावी हा प्रदर्शनाचा प्रमुख हेतू आहे. त्याबरोबरच सध्या आयात होत असलेला औद्योगिक माल व सुटे भाग येथे तयार करण्यास चालना मिळावी असाही प्रदर्शनाचा एक उद्देश आहे. याकरिता पुण्यातील मोठ्या कारखानदारांना अशी विनंती करण्यात आली आहे की ते सध्या आयात करीत असलेले सुटे भाग त्यांनी या प्रदर्शनात योग्य त्या माहितीसह मांडण्याची व्यवस्था करावी. या विनंतीस चांगला प्रतिसाद मिळाला आहे. तसेच बँकेच्या साहाय्याने उत्पादन होत असलेल्या निर्यात पदार्थांचाही एक स्टॉल आयोजित केला आहे :—

या प्रदर्शनाच्या वेळी एक स्मरणिका प्रकाशित करण्यात येत असून तीमध्ये खालीलप्रमाणे माहिती आहे :—

१. लघुउद्योगधंद्यांच्या प्रगतीची माहिती.
२. बँकेने लघुउद्योगांस केलेल्या साहाय्याची माहिती.
३. बँक ऑफ महाराष्ट्र, महाराष्ट्र राज्य वित्तीय महामंडळ, महाराष्ट्र राज्य औद्योगिक विकास महामंडळ, राष्ट्रीय लघुउद्योग महामंडळ इ. संस्थांचे त्यांच्या साहाय्याबद्दलचे नियम.
४. लघुउद्योग क्षेत्रातील महाराष्ट्र बँकेच्या सुमारे ५५० ग्राहकांची नावे, पत्ते व उत्पादने यांची सूची.

या स्मरणिकेचा सर्वसाधारण उद्योग क्षेत्रात एक संदर्भग्रंथ म्हणून उपयोग होईल.

सुरवातीपासूनच महाराष्ट्र बँकेने अव्वल दर्जाची उपक्रमशीलता दाखविली व छोटे कारखानदार व व्यापारी यांना सातत्याने आर्थिक साहाय्य केले. हे धोरण सरकारने आता सर्वच राष्ट्रीयीकृत बँकांना स्वीकारावयास लावले आहे. यामध्येच बँकेच्या दूरदृष्टीच्या धोरणाच्या यशाची ग्वाही मिळते. छोट्या उद्योगधंद्यांस केवळ द्रव्यसाहाय्य देऊनच न थांबता त्यांच्या उत्पादनाची माहिती सर्वसाधारण जनतेस व्हावी व छोट्या कारखान्यात प्रगतीची ईर्षा वाढावी यासाठीच महाराष्ट्र बँकेने हे प्रदर्शन आयोजित केले आहे.

छोट्या कारखानदारांस साहाय्य

महाराष्ट्र बँकेने आजपर्यंत ५,०५४ छोट्या कारखान्यांस सुमारे १५ कोटी रुपयांचेवर कर्ज दिलेले आहे. यांपैकी बरीच मोठी संख्या पुणे शहराच्या आसमंतातील असून त्यांना दिलेल्या कर्जाची रक्कम ५॥ कोटी रुपयांचेवर आहे. महाराष्ट्र बँकेचे महाराष्ट्रातील स्थान व छोट्या कारखानदारीच्या क्षेत्रातील कार्य लक्षात घेऊन महाराष्ट्र सरकारने या बँकेची १९६२ मध्ये 'स्टेट एड टु इंडस्ट्रीज' या योजनेची कार्यवाही करण्याकरिता नेमणूक केली. राज्य उद्योगखात्याच्या शिफारशीवरून बँकेने आजवर १,०६७ छोट्या कारखान्यांना या योजनेखाली ८२ लाख रुपयांचेवर कर्ज मंजूर केले आहे. या कर्जाचा समावेश वर दिलेल्या आकड्यांमध्ये आहे. याखेरीज महाराष्ट्र बँक सिकॉम, एम्. एस. एफ. सी., इत्यादी संस्थांच्या सहकार्याने छोट्या उद्योगधंद्यांस आर्थिक मदत करीत असते. तांत्रिक क्षेत्रात विशेष कौशल्य व अनुभव असणाऱ्या लायक व्यक्तींना नवीन कारखाना काढण्यासाठी कर्ज देण्याची खास योजना बँकेने आखली असून तिची कार्यवाही चालू आहे.

उत्पादनातील विविधता

पुण्यामध्ये ज्या कारखान्यांना बँकेने कर्जसाहाय्य केलेले आहे त्यांच्या उत्पादनात विविधता आढळते. त्यांमधील प्रमुख म्हणजे इंजिनिअरिंग माल व सेवा, छापखाने, कापड उद्योग, विजेची उपकरणे, रंग व रसायने, कागदाच्या वस्तू, प्लॅस्टिक व रबराच्या वस्तू, सिमेंट व मातीच्या वस्तू, साबण, शास्त्रीय उपकरणे, लाकडी व लोखंडी फर्निचर, फाऊंड्री, होजियरी व तयार कपडे, औषधे, काचसामान, भांडीकुंडी, चामड्याच्या वस्तू, वगैरेंचा समावेश होतो.

या प्रदर्शनानिमित्त काढण्यात येणाऱ्या स्मरणिकेत बँकेचे कर्जविषयक नियम विस्तृतपणे छापण्यात आलेले आहेत. बँकेकडून कर्ज मागणाऱ्या सर्व छोट्या उद्योगधंद्यांनी या नियमांचा पूर्ण अभ्यास करावा व त्या अनुरोधाने अर्ज भरावेत अशी अपेक्षा आहे. आज बरेच वेळा आपल्या धंद्याविषयी पूर्ण माहिती बँकेस न मिळाल्याने कर्जमंजुरीस विलंब लागतो व अकारण पत्रव्यवहार वाढत जातो.

पुण्याच्या औद्योगीकरणामध्ये महाराष्ट्र बँकेचा केवढा वाटा आहे याची कल्पना अशा प्रकारच्या प्रदर्शनावरून येईलच. बँकेचे हे कार्य यापुढे अधिक मोठ्या प्रमाणावर चालू राहो.

पुण्यात हा अशा प्रकारचा पहिलाच उपक्रम असून त्यायोगे महाराष्ट्र बँक व औद्योगीकरणाची प्रक्रिया यांतील संबंध अधिक समजुतीचे व सखोल होतील अशी अपेक्षा आहे.

पतीच्या पैशातून पत्नीच्या नावाने जमीन खरेदी

हेतू बदलला तरी पत्नीचा मालकी हक्क बदलता येणार नाही.

शणमुगम् पिळै या इसमाने ता. १८-८-१९४३ रोजी आपल्या पैशातून काही जमीन आपली पत्नी अम्मापोन्नामल हिच्या नावाने खरेदी केली. पत्नीचे हित व्हावे आणि ती त्या जमिनीची मालक व्हावी हाच त्या खरेदीमागचा हेतू होता.

शणमुगम् आणि त्याची पत्नी अम्मापोन्नामल १९५४ सालापर्यंत एकत्र नांदले. त्यानंतर त्याच वर्षी अम्मापोन्नामलने पतीच्या घराचा त्याग केला आणि ती आपल्या बहिणीकडे राहू लागली. पत्नी वेगळी राहावयास लागल्यापासून शणमुगम्चा हेतू बदलला. पत्नीच्या नावाने खरेदी केलेल्या जमिनीचा ताबा आपणाला मिळावा याकरिता त्याने अम्मापोन्नामलविरुद्ध दावा आणला. ती जमीन जरी पत्नीच्या नावाने खरेदी करण्यात आली होती तरी त्या जमिनीची किंमत आपण आपल्या पैशातून दिली आणि त्या जमिनीचे खरोखर मालक आपण आहोत असे शणमुगम्चे म्हणणे होते.

या उलट अम्मापोन्नामलचे म्हणणे असे होते की जमीन आपण आपल्या स्वतःच्या पैशातून विकत घेतली असून पतीने आपल्याकरिता पत्नीच्या नावाने ती बेनामी घेतली नव्हती. अम्मापोन्नामल हीच त्या जमिनीची मालक असावी असाच त्या खरेदीमागचा हेतू होता.

जमिनीची किंमत पतीने आपल्या पैशातून दिली हा खालील दोन्हीही कोर्टांनी निर्णय दिला होता. तो निर्णय ग्राह्य धरून त्या निर्णयाच्या आधारावर दाव्यातील प्रश्नाचा विचार मद्रास हायकोर्टाला करावयाचा होता.

दाव्यातील पक्षांचे पती आणि पत्नी हे नाते लक्षात घेऊन खरेदी पत्नीच्या नावाने करून ती जमीन पत्नीला देणगी म्हणून देण्याचा पतीचा हेतू होता काय हा कोर्टापुढे प्रश्न होता. आपण ती जमीन पत्नीच्या हिताकरिता खरेदी केली नसून खरेदीदार म्हणून आपले नाव टाकण्यात यावे अशी पत्नीने विनंती केल्यामुळे तिला खूष करण्याकरिता खरेदीदार म्हणून तिचे नाव आपण टाकले असे पतीचे म्हणणे होते.

प्रस्तुत दाव्यातील वादी आणि प्रतिवादी यांचे पती आणि पत्नी हे निकटचे नाते' लक्षात घेतले असता खरेदीची किंमत कोणाच्या पैशातून देण्यात आली हा प्रश्न गौण ठरतो. पत्नीच्या नावाने जमीन खरेदी करण्यात पतीचा हेतू काय हा प्रश्न महत्त्वाचा ठरतो. पत्नीला खूष करण्याकरिता तिचे नाव खरेदीदार म्हणून टाकण्यात आले या पतीच्या निवेदनाखेरीज पतीच्या हेतूवर प्रकाश टाकण्यासारखे या मामल्यात काहीच नव्हते.

अशा तऱ्हेच्या सर्व व्यवहारात ज्या प्रश्नाचा मुख्यत्वेकरून विचार करावयाचा असतो तो प्रश्न असा की, पत्नीच्या नावाने जमीन खरेदी करतेवेळी पत्नी जमिनीची मालक व्हावी हा पतीचा हेतू होता की खरेदी जरी पत्नीच्या नावाने असली तरी मालक आपणच असावे हा त्याचा हेतू होता. हा हेतू मामल्यातील एकंदर परिस्थितीवरून ठरवावयाचा असतो.

प्रस्तुत मामल्यात जमीन पत्नीच्या नावाने खरेदी करण्यात आल्यानंतर जमिनीचा पट्टा तिच्या नावाने करण्यात आला आणि पावत्याही तिच्या नावाने करण्यात आल्या. शणमुगमने दिलेली एक कबुलीही महत्त्वाची आहे. ती कबुली येणेप्रमाणे :— "१९५४ पर्यंत माझी समजूत अशी होती की, ती जमीन तिची होती."

या निवेदनाचे स्पष्टीकरण असे करता येईल की १९४३ साली जेव्हा पत्नीच्या नावाने शणमुगमने जमीन खरेदी केली तेव्हा त्याचा हेतू ती जमीन पत्नीच्या मालकीची असावी असा होता. १९५४ साली जेव्हा अम्मापोन्नामल पतीच्या घरातून निघून गेली तेव्हा शणमुगम्चा हेतू बदलला आणि त्या जमिनीवर त्याने आपला मालकीहक्क सांगावयास सुरुवात केली. आपल्या पत्नीचे हित व्हावे आणि ती जमिनीची मालक व्हावी हा शणमुगम्चा हेतू एकदा स्पष्टपणे शाबित झाल्यावर त्यानंतर जरी त्याचा हेतू बदलला तरी त्यामुळे पत्नीचा जमिनीवरील मालकीहक्क नष्ट होऊ शकणार नाही.

शणमुगमने दिलेली वरील कबुली पत्नी जमिनीची मालक व्हावी या शणमुगम्च्या हेतूसंबंधी स्पष्ट पुरावा होय.

वरीलप्रमाणे निकाल देऊन हायकोर्टाने शणमुगम्चा दावा खारीज केला आणि अम्मापोन्नामलचे अपील मंजूर केले.

१९७१ ऑ.. इं. रि. मद्रास, पान ३७० – "न्यायबोध."

उद्योगधंदे चालविणाऱ्या मॅनेजर्सचा तुटवडा

उद्योगधंदे चालविणाऱ्या मॅनेजर्सना शिक्षण देऊन तयार करण्याची फार आवश्यकता आहे. नियोजनकारांनी व कंपन्यांनी अशा शिक्षणाची व्यवस्था केली नाही तर काही वर्षांतच उद्योगधंद्यांना मॅनेजर्सची टंचाई जाणवू लागेल असा इशारा इकॉनॉमिक अँड सायंटिफिक रिसर्च फौंडेशन ह्या संघटनेने दिला आहे. १९८० च्या सुमारास खाजगी मालकीच्या उद्योगधंद्यांनाच १ लाख, ३३ हजार मॅनेजर्सची आवश्यकता भासू लागेल. १९६९ साली ९९ हजार मॅनेजर्स काम करीत होते. ह्याचा अर्थ असा की दरसाल ३ हजार प्रशिक्षित मॅनेजर्सची उद्योगधंद्यांना जरूर लागेल. त्या मानाने शिक्षणाची व्यवस्था अपुरी आहे, आणि शिक्षणपद्धती मॅनेजमेंटसाठी लागणाऱ्या बुद्धिमत्तेला उत्तेजन देणारी नाही.

परदेशाची मदत बंद करणार

वाराणसी येथील डिझेल रेल्वे एंजिनाच्या कारखान्यात एंजिने बनविण्यासाठी एका अमेरिकन कंपनीची मदत घेण्यात येते सध्या एंजिनाच्या बनावटीचा आराखडा व इतर काही माहिती त्या कंपनीकडून घेण्यात येते. आता रेल्वेखात्याने अशी मदत घेण्याचे बंद करण्याचे ठरविले आहे. एंजिने बनविण्यासाठी मदत घेण्याचा करार १९६२ साली करण्यात आला. तेव्हापासून दोन वर्षांनी कारखान्यात तयार झालेले पहिले एंजिन बाहेर पडले. रेल्वेला आतापर्यंत ३७२ एंजिनांचा पुरवठा करण्यात आलेला आहे. कारखान्यात उत्पादनास प्रारंभ झाल्यावर हळूहळू परदेशातून आयात केलेल्या भागांऐवजी देशी बनावटीचे भाग वापरण्यास गती देण्यात आली. आता एंजिनातील ८५ टक्के भाग देशातच तयार केलेले असतात. कारखान्यात सध्या रुंद रुळावर चालणारी २,६०० अश्वशक्तीची डिझेल एंजिने आणि अरुंद रुळावर चालणारी १,३०० अश्वशक्तीची एंजिने बनविण्यात येतात. संपूर्ण एंजिन आयात करावयाचे झाल्यास त्यासाठी ३१ लाख रुपये द्यावे लागतात. उलटपक्षी वाराणसी येथील कारखान्यात तयार झालेले एंजिन रेल्वेखात्याला २३·५ लाख रुपयाला देण्यात येते. डिझेल एंजिने देशातच तयार होऊ लागल्यामुळे सुमारे ३७५ रेल्वे एंजिनांच्या उत्पादनात २·५ कोटी डॉलर्सच्या परदेशी चलनाची बचत झाली. रुपयांच्या चलनात त्यांची किंमत १८·७५ कोटी इतकी होते. कारखान्यात गुंतविलेल्या परदेशीय चलनाच्या भांडवलाच्या जवळजवळ दुप्पट एवढी ही रक्कम आहे.

मॅनेजमेंट कॉन्फरन्सला मोलाचा सल्ला

वर्ल्ड मॅनेजमेंट कॉन्फरन्सची ४ थी बैठक दिल्ली येथे भरविण्यात आली होती. तिचे उद्घाटन करतांना श्री. जी. एल. मेहता ह्यांनी मोलाचा सल्ला दिला आहे. आपल्या भाषणात ते म्हणाले की भारताने कोणत्याही प्रकारचे आधुनिक तंत्र स्वीकारले तरी त्याची देशातील स्थानिक परिस्थितीशी सांगड घातली पाहिजे. पाश्चिमात्य देशांतील तंत्रज्ञान व शास्त्रीय ज्ञान ह्यांचा आंधळेपणाने अवलंब करणे योग्य होणार नाही. तसे केल्याने भारताला आपली परंपरा सोडावी लागेल आणि लोक केवळ यंत्रे बनून राहतील. सध्या जे तांत्रिक युग चालू आहे त्यात शास्त्रीय शोध व सुधारणा अनिवार्य आहेत. त्यांच्यापासून सुटका करून घेणे अशक्य आहे. पण तंत्रज्ञान व शास्त्रज्ञान ह्यांच्यापेक्षाही मनाची शास्त्रीय घडण असणे अधिक महत्त्वाचे आहे. अशी घडण नसेल तर नवीन शोधांना स्थानिक परिस्थितीशी जुळवून घेण्याचे जमणार नाही आणि नव्या व जुन्याचा बेमालूम सांधा जुळविता येणार नाही. तंत्रज्ञानाने माणूस व यंत्र ह्यांची जुळणी केली पाहिजे. माणसाचे यंत्रात रूपांतर होता कामा नये. तंत्रज्ञान आत्मसात करताना माणसातील माणुसपणाला धक्का लागणार नाही ह्याची दक्षता घेण्यात आली पाहिजे. परंपरेचा वारसा सांगणे म्हणजे दास्यत्वाची खूण दाखविण्यासारखे आहे असे मानण्याचे कारण नाही. हें लक्षात ठेवले पाहिजे की ज्या देशाला परंपरा अगर इतिहास नाही त्याला काहीच किंमत असत नाही. उद्योगधंदे, व्यापार, कला अगर धर्म ह्यांपकी कोणत्याही क्षेत्रांत प्रगती करावयाची झाल्यास सोप्या व जवळच्या वाटा नसतात. देशाचे हित साधण्यासाठी परंपरा व तंत्रज्ञान ह्यांची बेमालूम सांगड घातली पाहिजे.

छोट्या उद्योगधंद्यांच्या मालाला पश्चिम युरोपात वाव

ऑल इंडिया मॅन्युफॅक्चरर्स ऑर्गनायझेशन ह्या संघटनेचे ५ सदस्यांचे एक मंडळ पश्चिम युरोपातील देशांच्या दौऱ्यावर गेले होते. मंडळाने हा दौरा भारत सरकारच्या पुरस्काराने केला होता. सरकारला सादर केलेल्या अहवालात मंडळाने छोट्या उद्योगधंद्यांत तयार होणाऱ्या अनेक प्रकारच्या मालाला पश्चिम युरोपातील देशांत बाजारपेठ मिळण्याची शक्यता असल्याचे नमूद केले आहे. पश्चिम युरोपात मजुरी फार वाढलेली असल्यामुळे तेथील कारखानदार यंत्राचे सुटे भाग व इतर सामग्री बाहेरून मिळविण्याच्या खटपटीत आहेत. भारतामधील छोट्या कारखानदारांना अशा भागांच्या पुरवठ्याची कंत्राटे मिळण्याची शक्यता आहे. उदाहरणार्थ सायकली, दूरदर्शक पडद्याचे सुटे भाग, नायलॉनच्या गुंड्या, बॉल पॉइंट पेन्स, इत्यादी. ह्या व इतर प्रकारच्या मालाला पश्चिम युरोपात आजही बाजारपेठ उपलब्ध आहे. तथापि हा माल निर्यात करताना तेथील नमुन्याप्रमाणे तो उत्पादन करण्याची काळजी घेण्यात आली पाहिजे. मंडळाचे पुढारी ह्याबाबत बोलताना म्हणाले की युरोपातील अनेक देशांना भारतात कोणता माल तयार होऊ शकतो ह्याची कल्पना नसते. म्हणून तेथील मोठ्या शहरांतून हिंदी मालाच्या प्रदर्शनाची दालने उघडण्यात आली पाहिजेत. मालाचा सतत पुरवठा होत राहावा म्हणून युरोपमधील व्यापारी गिऱ्हाइकांनी एक सूचना केली आहे. त्यांच्या मताने भारतामधून निर्यात करण्यात येणाऱ्या मालाचा शिलकी साठा मुंबई आणि पश्चिम युरोपातील निवडक शहरे येथे ठेवण्यात यावा. मालाचा दर्जा चांगला राखण्याची विशेष खटपट करण्यात यावी.

वार्षिक शस्त्रपुरवठा खर्च २,६२,५०० कोटी रुपये

जगातील सर्व देशांचा शस्त्रास्त्रांवरील वार्षिक खर्च आजच्या गतीने वाढत गेला तर १९८० मध्ये तो २,६२,५०० कोटी रु. भरेल, असा युनायटेड नेशन्सच्या तज्ज्ञांनी अंदाज केला आहे. ह्या तज्ज्ञांच्या समितीच्या मते शस्त्रास्त्रांच्या विपुलतेमुळे जगावर अरिष्ट कोसळण्याचा धोका दारिद्र्य, रोगराई, लोकसंख्या वाढ किंवा दूषित हवापाणी ह्यांपेक्षा फार मोठा आहे.

तारेचा पत्ता : "मॉर्गेज" नी

दूरध्वनी: मुख्य कार्यालय : २६७८० १/२/३ (३ लाईन्स)
कार्यकारी संचालक : २६१४९७ (डायरेक्ट लाईन)
उपकार्यालय नं. १: २६०३०६ नं. २: २९०००६

दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह लँड डेव्हलपमेंट बँक लि.

जे. के. बिल्डिंग, २ रा माळा, नरोत्तम मोरारजी मार्ग, बॅलार्ड इस्टेट, मुंबई नं. १.

(स्थापना १९३५)

महाराष्ट्र राज्यातील २७ प्राथमिक भूविकास बँका ह्या बँकेस संलग्न आहेत. बँकेने तगाई योजनेखाली विहिरी, ऑईल इंजिन्स, पंपिंग सेट्स, इलेक्ट्रिक मोटर्स तसेच जमीनसुधारणेकरिता कर्ज-वाटपाचा व्यवहार हाती घेतला आहे. जून १९७० अखेर बँकेचे भागभांडवल ७ कोटी ८१ लाख, गंगाजळी ५९ लाख, ऋणविमोचन निधीची गुंतवणूक ३६ कोटी व येणे कर्ज १०४ कोटी आहे.

नी. आ. कल्याणी
अध्यक्ष

रा. गो. गोखले
व्यवस्थापक

जी. पी. भावे
कार्यकारी संचालक

दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड

मुख्य कचेरी :
९ बँक हाऊस लेन,
फोर्ट, मुंबई १.

प्रादेशिक कचेरी :
महाल, नागपूर

सांपत्तिक स्थिती	३०-६-१९७१ रोजी ,
१. भांडवल व निधी	रु. १८८५ लाख
२. ठेवी	रु. ९३३२ लाख
३. कर्जे	रु. १४१८९ लाख
४. एकूण खेळते भांडवल	रु. १९५५१ लाख

१. ठेवींवरील व्याजाचे आकर्षक दर.
२. सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात.
३. देशातील सर्व प्रमुख ठिकाणी बिल वसुलीची व्यवस्था.
४. राज्यात १००० हून अधिक कचेऱ्या असणाऱ्या सहकारी पत-पुरवठा व्यवस्थेतील शिखर संस्था.

सामुदायिक हितासाठी सदैव झटणारी बँक

डॉ. वा. चु. श्रीश्रीमाळ
कार्यकारी संचालक

श्री. वसंतराव दादा पाटील
अध्यक्ष

किर्लोस्कर एंजिन साठी बँक कर्ज-योजनेचा फायदा घ्या

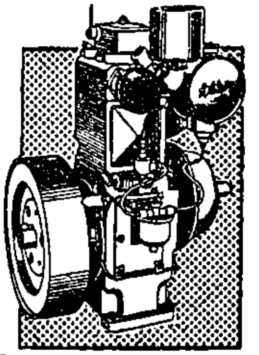

तुम्ही फक्त थोडी रक्कम रोख भरायची. बाकीचे पैसे बँक कर्जाऊ देते.

आपल्या नजीकचा किर्लोस्कर विक्रेता याबाबतीत सर्व मार्गदर्शन व मदत देईल.

Tom & Bay/KO-7085-M

किर्लोस्कर

दर्जेदार डिझेल एंजिनाचे उत्पादक
किर्लोस्कर ऑईल एंजिन्स लिमिटेड
खडकी, पुणे-३ (भारत)

® एंजिनसाठी किर्लोस्कर ऑईल एंजिन्स लिमिटेड यांनी या ट्रेडमार्कच्या उपयोगाचा अधिकार नोंदविलेला आहे.

कार्यक्षम आणि फायदेशीर पंपाची परीक्षा कशी कराल?

किर्लोस्कर 'केडी' मोनोब्लॉक पंप

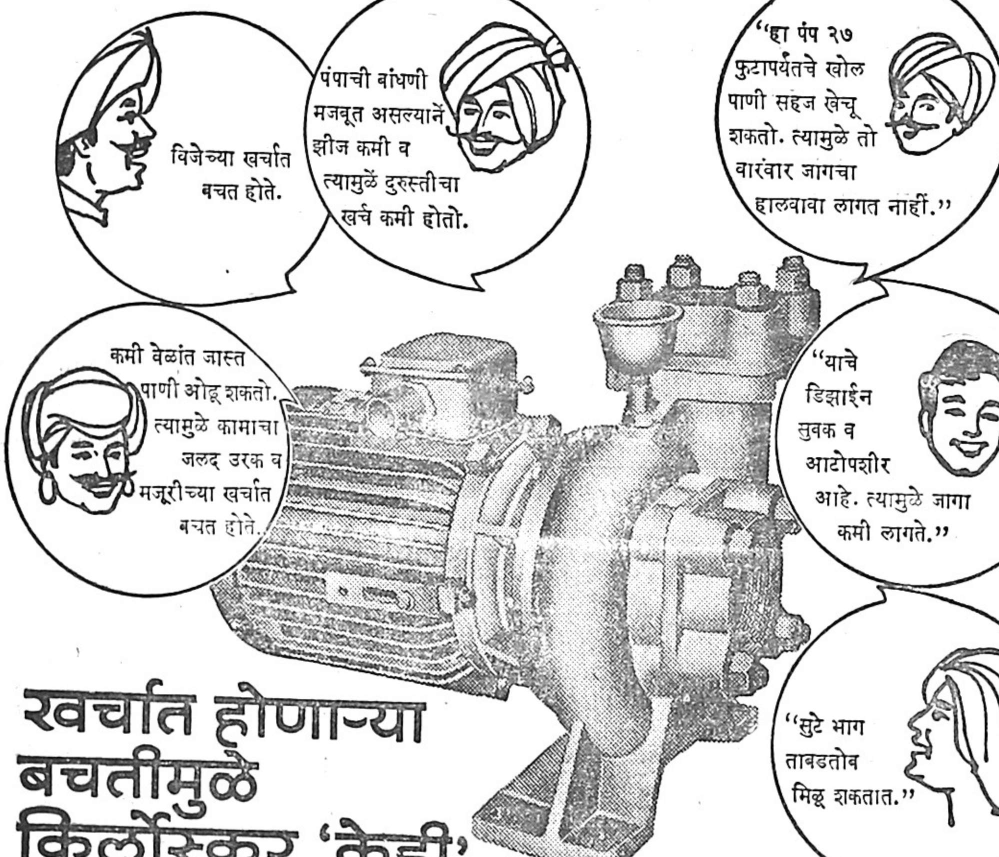

खर्चात होणाऱ्या बचतीमुळे किर्लोस्कर 'केडी' पंपाची किंमत लवकर वसूल होते व कर्जफेडीची हमी देता येते.

सोपी रचना, सुबक कारागिरी, बळकट व आटोपशीर बांधणी या वैशिष्टयामुळें किर्लोस्कर 'केडी' पंप अधिक कार्यक्षम असून ते विपुल प्रमाणात पाणी पुरवठा करतात.

किर्लोस्कर ब्रदर्स लि; उद्योग भवन. टिळक रोड, पुणे २

STUSA 738

हे पत्र पुणे, पेठ शिवाजीनगर घ. नं. ९१५/१ आर्यभूषण छापखान्यात, या वृत्तपत्राचे मालक श्री. श्रीपाद वामन काळे यांनी छापिले व 'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेक्कन जिमखाना), पुणे ४, येथे प्रसिद्ध केले. (वार्षिक वर्गणी रु. ६)